

VYDEJTE SE NA VÝLET S KLASÁČKEM ZA HLINÍKEM, ALE TAKÉ ZA SPÍCÍ PRINCEZNOU DO HUMPOLCE

STRUČNÝ POPIS VÝLETU:

Městský okruh, na kterém vás provedeme centrem do staré židovské čtvrti, kolem hřbitova a romantických rybníků až ke zřícenině hradu Orlík.

DÉLKA TRASY:

5 km

OBTÍŽNOST:

Lehká trasa vedoucí z velké části po rovině kolem památek města a pak lesní cestou k hradu. Výlet není možné podniknout s kočárkem (lesní cesta s kořeny – leda byste se z Orlíku vrátili stejnou trasou). Pejsky vzít můžete. Cestu projdete volným tempem za necelé dvě hodinky.

VÝCHOZÍ BOD VÝLETU:

Humpolec se nachází v Kraji Vysočina, 23 km severozápadně od Jihlavy, přibližně v polovině cesty po dálnici D1 mezi Brnem a Prahou.

PARKOVÁNÍ:

Zaparkujte na parkovišti u kostela sv. Mikuláše. Můžete zkusit parkování přímo na Horním náměstí nebo na veřejném parkovišti za kostelem.

OTEVÍRACÍ DOBA A VSTUPNÉ:

Vyhlídková věž kostela sv. Mikuláše a muzeum www.infohumpolec.cz/muzeum/
Skanzen Zichpil www.castrum.cz/skanzen-zichpil/

WC:

Oficiální veřejné toalety jsou otevřeny v muzeu.

MOŽNOST OBČERSTVENÍ:

Místní obchody, nebo kvalitní svačinka z domova. Tipy na ni najdete na našich webových stránkách. :)

ZA HLINÍKEM, ALE TAKÉ ZA SPÍCÍ PRINCEZNOU DO HUMPOLCE

LEGENDA PRO RODIČE A POPIS TRASY:

Milí cestovatelé,

Humpolec má sice za sebou přibližně osm set let existence, ale nic jej neproslavilo tolik jako film *Marečku, podejte mi pero!* a věta z úst herce Zdeňka Srstky: „Hliník se odstěhoval do Humpolce.“ Člověk, kterého nikdy nikdo neviděl, a přesto ho zná téměř celý národ, tu má muzeum a pamětní desku. Humpolec je krásné město, jež vzniklo jako strážné místo uprostřed pohraničních hvozdů, kterými vedla důležitá stezka z Prahy na Moravu, a je plně úchvatných zákoutí. Kvůli luštění tajenky si nemusíte kupovat vstupenku do žádného objektu.

DOPIS DĚTEM:

Ahoj, kluci a holky,

dnešní cesta za hádankou povede krásným městem a také na zříceninu hradu Orlík, kde se natáčela pohádka *Jak se budí princezny*. Která její část? Pojdte s námi a dozvíte se. :)

Stejně jako k ostatním našim

výletům jsme i k tomuto připravili originální mapu s vyznačenou trasou. Když půjdete správnou cestou, budete se pozorně rozhlížet, číst texty a poslouchat, co říkají rodiče, jistě splníte všechny úkoly.

Vyrážíme na výlet!

Zaparkujte na parkovišti. Putování odstartujeme u kostela sv. Mikuláše. Je moc krásný. Právě u něj na vás čeká první slovo do doplňovačky. Jen je ho potřeba celý obejít.

Kdo vidí čtyři věžičky jako pro trpaslíčky? Kdo pozná alespoň jedno zvíře na erbu kovových vrat? Právo na první odpověď má člen výpravy, který se jmenuje Mikuláš. Pokud zde nikdo takový není, bude odpovídat ten, jehož jméno začíná písmenem M... A pokud tady není ani nikdo na M, odpoví ten... NEJRYCHLEJŠÍ! :)

Z místa od schodů na náměstí je vchod do kostela. Najděte tabulku Po stopách historie a podívejte se na zeď napravo od ní. Je tam jiná cedulka – informuje o tom, kdy byl kostel renovován.

1. Opište třetí slovo.

První zmínka o farním kostelu sv. Mikuláše je z roku 1233. Jedná se o nejstarší stavební památku města. V průběhu staletí prošla několika stavebními proměnami. V roce 1993 blesk zničil jednu věžičku, což si vyžádalo nákladnou opravu celé věžní krytiny. Poznáte, která věžička to byla?

Chce se vám vystoupat po 115 schodech do výšky 30 metrů? Pokud ano, prohlédnete si Humpolec z ptačí perspektivy! Během cesty vzhůru se můžete zastavit ve třech mezipatrech

a prohlédnout si výstavy týkající se historie města i kostela. Stoupání vede kolem dvou zvonů, závaží věžních hodin a hodinového stroje. Celková výška věže je 55,3 m. Až nahoře je pro zdatné turisty za odměnu připravené razítko. Otisknout si je může jen ten, kdo zdolá celý dobrodružný výstup až do posledního schodu.

Výhled na zdejší kraj je krásný! Vysočina patří mezi chladnější oblasti České republiky s méně úrodnou půdou, a proto všude kolem můžete vidět hnědá pole – typickou plodinou kamenitých polí jsou brambory, len a řepka. Vysočina je zkrátka tradiční bramborářskou oblastí. Brambory jako polní plodinu řadíme mezi okopaniny. Jsou nenáročné na přírodní podmínky, daří se jim i v místech s vyšší nadmořskou výškou. Na našem území se začaly více rozšiřovat, respektive používat jako potravina, až v druhé polovině 18. století. V současné době se u nás pěstují na cca 30 tisících hektarech (včetně brambor pěstovaných v domácnostech). Významnými bramborářskými oblastmi naší vlasti jsou v současnosti Česko-moravská vrchovina, Strakonicko a Příbramsko.

Z výživového hlediska jsou brambory, díky obsahu škrobu, zdrojem energie. Patří mezi vhodné zdroje vitamínu C, provitamínu A, vitamínů skupiny B a z minerálních látek například draslíku. Jak máte brambory nejraději? Vařené ve slupce, nebo jako kaši? Nebo jako hranolky? :)

Vrátíme se nyní na Horní náměstí a kolem „totemu“ přejdeme k Muzeu Dr. Aleše Hrdličky. Která tři etnika vidíte na totemu? Četli jste o nich nějaké knížky? Nebo znáte písničku? Třeba o Vinnetouovi... Nebo písničku od Jarka Nohavici?

Obejděte totem.

2. Opište křestní jméno z dolní části totemu.

Říká vám to jméno něco?

Aleš Hrdlička byl světoznámý český antropolog a lékař. Přestože většinu života strávil v zahraničí, byl vždy vlastencem a za všech okolností podporoval svou českou vlast a také české emigranty v USA. Vždy u něho našli pomocnou ruku.

Antropologická expozice se po celkové rekonstrukci ve zdejším muzeu otevřela veřejnosti v červnu 2019. Součástí nové stálé výstavy o antropologii je třeba obří model ucha či srdce, do kterého lze nahlížet, socha pravěkého člověka v životní velikosti včetně modelu jeho kostry nebo velký model šroubovice DNA.

Hornímu náměstí v Humpolci vévodí architektonicky cenná budova radnice z roku 1914. Secesní radnice se pyšní raritou, kterou jiný úřad v Česku nemá. Traduje se, že její sochařskou výzdobu vytvořil komik Ferenc Futurista, známý divákům z filmů pro pamětníky. Ztvárnil například školníka Peťuleho ve veselohře *Cesta do hlubin študákovy duše*. Zda je to pravda, není jisté. Sochy, které něco symbolizují, jsou čtyři, na čelní fasádě zleva do Horního náměstí: Spravedlnost a Práce a vedle balkonu sochy Vlast a Samospráva. Další socha na rohu do Příčné ulice je alegorií ženy. Hlava nad vstupem nebyla nijak pojmenována, je doplňkem fasády. Záhlaví sloupů jsou ještě ozdobena symboly britské demokracie, mimo jiné zobrazením krocana.

Najděte na radnici pamětní desku Josefa Dygrýna a zjistěte, jaké bylo jeho povolání.

3. Byl to...

Nyní zkusíme najít zelenou turistickou značku a vydáme se po ní směrem k synagoze do židovské čtvrti. Jednou z posledních čtvrtí starého Humpolce, která se dochovala

do dnešní doby, je Zichpil. Tuto čtvrt s křivolakými uličkami a pididomky najdete mezi Horním náměstím a hřbitovem. V těsném sousedství stojí bývalé Židovské město. Tam právě míříme. Nejprve jdeme ulicí 5. května, pak Jihlavskou kolem památníku Ivana Martina Jirouse. To už jsme skoro u synagogy, která stojí za ním.

Už vidíte památník? Najdete na něm ptáka? Víte, proč tam je? Protože Jirous zvaný „Magor“ napsal *Labutí písně*.

Ivan Martin Jirous byl český básník, publicista a výtvarný kritik. Spiritus agens – vůdčí duch českého undergroundu. Je znám především spoluprací s nezávislou rockovou skupinou *The Plastic People of the Universe*. Budou ho znát vaši rodiče. Nebo spíše prarodiče.

Podívejme se napravo. Kdo první uvidí někdejší synagogu? Víte, co je synagoga?

Kostel pro věřící, kteří uznávají židovskou víru. Ta se tady ovšem už nepraktikuje. A dlouho! Věděli byste, jak Židé mluví? Hebrejsky. Zkuste najít nápis na stěně. Sbor Jana...

4. Doplněte.

První zmínka o Židech v Humpolci pochází z roku 1681. Jejich počet postupně narůstal. Usazovali se ve městě, ale na základě tzv. translokačního zákona z roku 1726 se museli usadit mimo centrum. Kolem místa budoucí synagogy bylo proto založeno Židovské město. Během 2. světové války došlo k vyhlazení většiny členů zdejší židovské obce, budova synagogy byla vandalsky zničena, a dokonce zde byl přechováván dobytek. V roce 1951 ji zakoupila Československá církev husitská. Během postupných oprav došlo k několika významným objevům. Mezi největší, který nemá v ČR srovnání a u venkovských synagog se jedná o naprosté unikum, patří odhalení zachovalé původní výzdoby z roku 1766. Biblické texty, rostlinné motivy, lvi, jeleni a další symboly dnes opět zdobí stěny hlavního sálu.

Od synagogy se nyní vydáme zpátky k Jirousovu pomníku. Za ním překročíme ulici Jihlavskou a jsme v Zichpilu.

Ghetto vzniklo v první polovině 18. století. Bylo zde asi 30 roubených nebo zděných domů, náměstí a několik uliček. Toleranční kostel pochází z roku 1785. Tato unikátně zachovaná lokalita byla od 60. let minulého století postupně bourána. Devastace pokračovala až do roku 2009, kdy byl zlikvidován jeden z posledních dochovaných domků.

Roku 2012 byl na Zichpilu otevřen skanzen, který se zaměřuje na prolínání tří různých náboženství na jednom místě. Každý, kdo sem zavítá, náhledne do života chudých lidí na přelomu 18. a 19. století. V Nápravníkově stavení, posledním původním dochovaném domě postaveném po roce 1794, najdete jedinečnou ukázkou tehdejšího způsobu bydlení a života v něm včetně velkého množství dochovaných artefaktů lidové kultury.

Teď projdeme kolem hřbitova až k ulici U Nemocnice. Ta nás opět odvede k ulici 5. května, kterou překročíme a buď Hrdličkovou, nebo Příčnou ulicí se napojíme na Naučnou stezku Březina, která nás dovede až na Orlík. Protože tady zatím není žádný kopec a k rybníku je to daleko, povíme si něco o historii města. Alespoň maličko, tak to vydržte. :)

Pozor, ať se při poslouchání neztratíte!

Osada Humpolec, ležící na staré zemské stezce, je připomínána v historických pramenech z 12. století. Vlastnil ji řád německých rytířů, Želivský klášter a několik šlechtických rodů.

Mezi tradiční odvětví patřila v Humpolci těžba stříbra a od 15. století soukenická výroba.

Zdejší heslo „500 let oblékáme svět“ není jen reklamní slogan, ale kus historie a slávy Hum-

polce. V 19. století mělo město již natolik rozvinutou soukenickou výrobu, že zaměstnávala přes 2000 lidí. Městu se začalo říkat „Český Manchester“.

Proč? Protože tohle anglické město bylo výrobou textilu proslulé. Možná máte i vy nějaké ty manšestráky. Co to je? Kalhoty z látky, která tak trochu připomíná vroubkovaný samet. Prostě malinko „chlupaté“.

Tkalcovstvím se v českých zemích zabývali především muži, zatímco ženy vykonávaly jen pomocné práce. Základními materiály k výrobě lidového textilu byly len, konopí, vlna, výjimečně hedvábí a od 19. století bavlna.

A právě lnu se na Vysočině daří. Len je jednoletá bylina z čeledi lnovitých. Známe přibližně dvě stě druhů lnu, z nichž asi nejznámější je len setý. Tato světle modře kvetoucí rostlina je pěstována především pro lněné vlákno získávané ze stonku a olejnatá semena, která se tvoří v tobolkách po odkvětu. Za oblast původu lnu setého je označováno území mezi východním Středomořím a Indií, ale pěstoval se už ve starověkém Egyptě. Do Evropy se len, společně s obilím a konopím, dostal s prvními neolitickými zemědělci. U nás se mu daří v podhorských a horských oblastech, zejména na Českomoravské vrchovině, ale i v podhůří Krkonoš, Jeseníků či Šumavy.

Našli jste naučnou stezku? I první zastavení? Měli byste vidět dětské hřiště napravo a pod ním překrásnou prastarou dubovou alej, která by vás dovedla k vodě...

Po levé ruce vidíme rybník Dvorák. Humpolečtí pamatují časy, kdy býval doslova obložen opalujícími se naháči, kteří se do něj chodili osvěžovat. Po roce 1989 se ale ve zdejších vodách začaly chovat ryby... A s koupáním byl konec. Prý se však plánuje, že zde opět bude koupaliště. Zatím na něj čekají jen krásná dřevěná lehátka. :)

Za Dendrofonem najdeme naučnou tabuli, která pojednává o osídlení Humpolecka. Úplně dole u obrázku trpaslíčka je pověst o kouzelné léčivé studánce. Děti, poproste rodiče, aby vám pověst přečetli.

Jak se jmenuje strom, u kterého najdeme studánku?

5. Napište strom.

Šlapeme do mírného kopce. Představte si, že v podhradí zříceniny Orlíku jsou zlatonosné štoly. Dodnes návštěvníci nacházejí jejich pozůstatky. Jestli i zlato, neprozradili.

Od 12. do začátku 13. století se zde totiž těžilo zlato. Těžba patrně souvisí se založením města. Pravděpodobně vzniklo rovnou dvojměstí. V jedné části žilo české obyvatelstvo, v druhé německé, které se zabývalo těžbou. Češi to neuměli. S hradem Orlík těžba zlata souvislost nemá. Ten vznikl až mnohem později, to už tady žádný horník nebyl. Když bylo vydolováno, kutači se nejspíš přesunuli do nedaleké Jihlavy nebo na Německobrodsko, kde se těžilo stříbro i mnohem později.

Mineme ohradu s koníky a máme tady další hrací prvek. Vyzkoušejte si, jak dobře znáte zvířátka!

Z naučné stezky o pár set metrů výše odbočíme v místě zvaném Na Štůlách na žlutou značku, která nás dovede k vrcholu naší cesty. Je zde také železný křížek.

6. Opište nápis nad Ježíškem.

INRI = Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum = Ježíš Nazaretský, král židovský. Tento nápis nechal prý Pilát Pontský umístit nad hlavu ukřižovaného Ježíše. A myslel to jako výsměch, protože Ježíš žádný král nebyl.

Kdo už vidí zříceninu středověkého hradu Orlík, jehož počátky spadají do poslední třetiny 14. století?

Teď to bude trošku krkolomná cesta, ale za chvíli jste na hradě.

Můžete vylézt na rozhlednu. Otevřena byla na podzim roku 2014 a její výška je 22 m. Jedná se o ocelovou konstrukci, která byla vestavěna do hradní věže. Ale pozor! Má dírkované schody, tak komu to vadí, ať raději nechodí, i když ten krásný výhled stojí za to! Uvidíte v dálce pole, kde se pěstují brambory. Asi nejnámější jsou v kraji Vysočina brambory s názvem Adéla. Odrůda Adéla je brambor prověřený tisíci mlsných jazýčků dětí ze školních jídelen, vybraných restaurací a gurmánských domácností. Pod hladkou slupkou české odrůdy mile překvapí na talíři krásně vypadající sytě žlutá dužina.

Zřícenina Orlík si zahrála v pohádce *Jak se budí princezny*. Bydlela zde Růženčina závistivá teta Melánie. Vzpomínáte si na tuto pohádku? My ji máme moc rádi.

V Humpolci či jeho okolí se natáčely také filmy *Údolí krásných žab*, *Dobří holubi se vracejí* nebo třeba seriál *Dáma a Král*.

Od hradu jdeme z kopce opět po naučné stezce. Dostaneme se na ni docela jednoduše: Při odchodu z hradu odbočíme doprava a po vyšlapané pěšině kráčíme kolem kamenů. Než dojdeme ke hřbitovu, máme tak akorát čas na jednu pěknou pověst. :)

V lesnatém kopci nad Humpolcem se tyčí zřícenina hradu Orlík. Povídá se, že tam páni z Dubé zakopali poklad. Prý se zjevuje o Velkém pátku právě ve chvílích, kdy se v humpoleckém kostele zpívají pašije. Jednou na Velký pátek sbíraly v lese dvě babky klestí. Práce je zavedla až ke starému hradu, kde kousek od rozbořených zdí seděl na pařezu dědeček a krájel do velké nůše na kolečka mrkev. Ženy stařečka slušně pozdravily. Nabídl jim, aby si vzaly pár koleček mrkve. Ženy si spíše ze slušnosti nabraly a schovaly krájenou zeleninu do kapsářů. Pak se s klestím pomalu vydaly k domovům. Pod kopcem pravila jedna druhá: „Co s mrkví, však jí mám doma dost, tady v lese si na ní pochutná alespoň zajíc.“ A hrábla do kapsáře, aby kolečka odhodila. Náhle ztuhla. Nenahmatala zeleninu, ale stříbrné dukáty! Druhá žena taktéž. Odhodily klestí a běžely zpět. Když celé zadýchané dorazily k pařezu, stařec nikde. Jako by se do země propadl. Pašije v kostele už totiž dávno dozněly.

Kdo má ke svačině mrkvičku? Tak raději nejíst! Možná se promění ve zlato!

Jsme u hřbitova – také židovského.

Byl založen v roce 1716 a později dvakrát rozšířen. Nachází se zde přibližně 1000 náhrobních kamenů barokního i klasicistního stylu. Některé patří významným osobnostem. Například zde byli pochováni prarodiče hudebního skladatele Gustava Mahlera nebo dědeček spisovatele Franze Kafky. Kdo zná Kafku? Ne toho ptáčka... Slavného spisovatele!

Na nás zde u naučné tabule čeká poslední písmenko do tajenky. Najděte na tabuli znak města Humpolec. Na červeném štítě jsou dvoje zkřížené dřevěné vidle Leskovců z Leskovce,

postavené hroty vzhůru, pod nimi je menší stříbrná zavínutá střela (z Dubé) a nad nimi menší štítek dvakrát dělený, jehož horní pruh je černý, střední stříbrný a dolní červený.

7. Jakou barvu mají vidle?

Naučná stezka nás nyní dovede zpátky na náměstí, kde jsme začínali. Co to na vás kouká z tajenky? Poradí vám úryvek z pohádky *Jak se budí princezny*:

„Když se Dalimilovi a Elišce narodí dceruška, která dostane jméno Růženka, je to sláva převeliká, protože rozhodně není obyčejná. Je to princezna Růžového království, v němž je Eliška královnou a Dalimil spravedlivým vládcem.“

Teď už víte, jak se jmenoval tatínek Růženky. Jak se jmenuje váš? :)

Tip na závěr:

Každý Čech ví, že se Hliník odstěhoval do Humpolce. Fiktivní filmová postava žije vlastním životem a přispívá k popularizaci svého města. Vděční spoluobčané Hliníkovi odhalili v parku u Rašínovy ulice hliníkovou pamětní desku a v patře informačního centra zřídili muzeum Hliníkáríum. Naleznete v něm nejenom Hliníkovu korespondenci, ale také různé rekvizity z filmu *Marečku, podejte mi pero!*. Dozvíte se i to, že se Hliník do Humpolce přistěhoval z Hory Svaté Kateřiny v Krušných horách.

REKAPITULACE OTÁZEK DO KŘÍŽOVKY:

1. Opište třetí slovo.
2. Opište křestní jméno z dolní části totemu.
3. Byl to...
4. Doplňte:
5. Napište strom.
6. Opište nápis nad Ježíškem.
7. Jakou barvu mají vidle?

Věříme, že jste si cestu za naší tajenkou užili. Těšíme se, že vás na některém z našich Klasáčkových výletů zase někdy potkáme. Přejeme šťastný návrat domů!

Chcete se dozvědět **další zajímavosti** a informace o značkách kvality? Vše najdete na jednom místě zde:
www.akademiekvality.cz

Recepty na doma i na výlety inspirované produkty značek kvality najdete zde:
www.akademiekvality.cz/recepty

Někdy je nutné zůstat doma v teple a pak se budou hodit **tipy, jak zabavit neposedné děti**. Zde najdete pracovní listy, fotonávody i další inspiraci pro malé i velké.
www.akademiekvality.cz/pospolu-u-stolu

ZA HLINÍKEM, ALE TAKÉ
ZA SPÍČÍ PRINCEZNOU
DO HUMPOLCE

